

Сыаната
2 харчы.

Оперативная штаба

1. АННОУСОВ.

Государство сакааныгар — хаачыстыбаны

ХИРОСИМАНЫ УОННА НАГАСАКИНЫ УМНУМОХХА

Атырдах миа—дзоннорго асыныт кэм уруоктарын турунан толкуйу үөскэтэр юбилейдар мидара. Оруубуна 70 жыл анаара өттүгэр, 1914 жыл атырдах мидар, аан дойду бастакы сэриигэ сааламмыта, оино 10 мөлүйүн кэригэ киһи өлбүтэ. Түүрт уон бэс жыл анаара өттүгэр эмиз бу мид 50 мөлүйүн киһи оловун илдьэ барыт аан дойдутаагы конфликт төдө тардылалыт мид эрэ иннинээһи бүтэһик мид этэ. Оттон 1945 сылаахха, бу конфликт быһаарылара арылах кэм хаалбытын кэниэ, атырдах мид соһумар сурагы абаамыта; урут туттуллубатах, атом энергиятын туһанылаха оловурбут сэрии сэбин сага көрүгэ туттуллубута.

Бу кэмгэ гитлеровскай Германия хайы-үйэ хотторбуза, оттон киһи сохоттава Япония советскай сэриилэр киһи сүрүн күүһүн—квантунскай армияны үлүтүтүнэр кыайтарыланы билэрэ мүчүрүбүт буолбутун билэн ололорго, көнүлүгэ баарлар норуоттар эйэлээх олоххо төһөргө бэлэмнэллэр. Ол эрэри империалистар хайы-үйэ сага сэриилэри былаанчылаага, бары норуоттар киһи диктатыгар бас бэриилэхтэрин туһунан иралаһаллара. Дьэ ити курдук АХШ президең Гарри Трумэн океан нөһүө өтөһүлүбүт атомнай буомбелары Японияга бырабарга бирикээс бизэр. Атырдах миди 6 күнүгэр буомба Хиросима үрдүгэр эстэр. Үс күн буолан баран Нагасаки итинник дымаламнар. Икки куорат турбут сирэ—күлгүжөмөргө кубулуйар. Сүүһүнэн тыһыңча туох да буруйга суох дьон өлөдөр. Маньхк ыар буруйу истэрин өссө билэһингэ.

Холбоһуктаах Штаттар салайааччыларга соһумэр адытылаах сэрии сэбин халайыларын аан кэниэ сохотхо кивилэр буомбаларыгар суоттаналлара. Атомнай буомбаны туттууна куттан аан дойдуну бүтүнүтүн хамаандамаларга бадалаах сага көстүбүт претендентер суоттаналлара табыллыбата. Адыбах сүл ааһарын

кытта сэрии сэбин итинник көрүгэ СССР-ка, оттон кэли атын сорох дойдуларга баар буолбута.

Океан нөһүө бастакы атомнай буомба кометунэн ситиһиллибит американскай армия атыттары сабырыттыт кылаһын сүтэрини кытта эйэлэспэтэхтэр. АХШ туту да аахсыбакка туран «барыларын күүстээх буомарга», «күһүнүн өтгөһүү политикатын» ытарга, планетаны бэйгэ баарытынан хамсатарга бигэтик быһаарыммытара. Холбоһуктаах Штаттарынан аан дойдуга бүтүнүтүгэр соһонгуллубут ядернай сэрии сэбин оңоруу сааламмыта.

«Атомнай буомба—бу үтүгэ, дьэи толкуйдуулар» Вашингтонга. —Ол

ракеталар таһаарыллыбытара. Оттон билгин американскай ракетнай-ядернай сэрии сэбин космос куйаарыгар тэһитэринэн суоһурданаалар.

Хиросиманы уонна Нагасакины суох оңорбут атомнай буомба эстэбиттэн чуолаан Холбоһуктаах Штаттар сэрии сэбин хас бирини сага көрүтүп айым көбүлээччилэринэн буолаалар. Чуолаан кивилэр быһыаннай өттүнэн аңартысты быһылыарга, бигэти дойдубутун сабырыларга дуулуспуттара уонна дуулуһаллар. Ол эрэри итинник политика санаттан сага мүчүрүбүт таянастыны көрсүбүтэ.

Биһир өрүт атын сабырыларга дуулуһуутун түмүгэр аан дойдуга туһаанылыбыт ордук кыахтаах уонна адытылаах сэрии ситэрин өлүүтэ улам муһуһулар.

Советскай дьон оһуоха баарбаттар уонна сэрии сэбин оңорууна үлүһүүтүнү булгуччулаахтык тохтотуу модуллалар. Биһиги баарытынан эбитэ буоллар сэрии сэбин айымы уонна оңорууну тохтотууга уонна хаачыахтааһынга, өссө ордуга ачытыла хайы-үйэ кивилэр буолуох этибит. Биһиги сэрии сэбин бүтүнүтүн ааһыны суох оңордо бэлэммит. Биһиги биһир туруорсабыт—бу дьаһаллар икки өттүтүн ыһаахтыахтар. Ол эбэтэр сэрии сэбин биһир өрүт аңардастын эһинтэ сиршарын халайыттарына оруолугар тарбаныһаһаллара бас бэриниһэ холоонноох буолуох этэ.

Кивилэмах бастакы икки атомнай буомбалар эстэбит күнэриин бэлэтир ыар кэмэригэр Японияга ядернай сэрии сэбин бойсорируоттар икки ардыларынаагы конференция ыһааһынна. Биһиги киһи кытылаахтара ыһааһыт быһаарыларын ис сүрэхпиниһтэн өйүүбүт. Советскай дьоннор Хиросима уонна Нагасаки трагедиялара хатыламматтын туһулар туох кыаллары барытын оңоруоттара.

А. КРАСИКОВ.
(ССТА).

Норуот сэһэннэ кэпсигилэринэн Батас Мөндүкээн билгини кытаанахтар, болтоһолор, хатылылар, урукку ачаабырдар легендарнай өбүгэлэрини буолар. Батас Мөндүкээн туһунан сэһэннэр А. Е. Кулаковскай «Научные труды» (1979 с. 294), Р. В. Ксенофонтов «Эпосада» (1977. 130), Г. У. Эргис хомуйан, оңорбут «Исторические предания и рассказы якутов» (1960 с. 196) дьэи кивилэлэригэр бэлэһитимиттэрэ.

Батас Мөндүкээн Дьын тойонго күтүөт буолан хас да сүл Орто Денаба, Эрхэни Ару, Туймаада дуу хототугар олоһо сымдыбыт. Оһон оһото суох күтүөт аатыран, Дьынды кытта иһрэн, анаараньылар кивини олоһорго санааммытарын билэн, Батас Мөндүкээн дойдутугар таһсан, Кытаанах Мааллатыгар олохсуйар. Дьын тойон дьонноро халаастар экирэтэн таһсан сэриилэхтэро дьэи эрдэттэн сэриин күөлүн куула тумууун чөмчөһүгэр бөбөрөгүүтү тутуу олохсуйар.

Ити курдук олодоһуна Дьын тойон уонна иһи

тойго дьэи иккис уолуттан 2-е уонна 4-е Хатылылар, эбэтэр биһиги болтоһолор, хатылылар үөскэбиттэр. Аҕабыр Нампыхтан 3-е уонна 5-е Хатылы нэһилэктэр, урукку аҕа

баарар, уокалар ааттаммыттар. Адыс былыртыта ити нэһилэктэр дьоннору баарыларын хатылыларынан ааттыылара эбитэ буолуо. XVII үйгэ Орто Денаба кэлбит бастакы нууччалар сурутууна докумуоннарыгар Хатылы дьэи аат Боотурускайтан араарыллан суруллара.

Батас Мөндүкээн уола

түмүктэрин туһунан А. И. Гоголев «Историческая этнография якутов» (1980 с. 21—24) кивилэтигэр суруйбута. Батас Мөндүкээн Маалла күөлүн куула тумуунаагы өтөһүн оһон халаыт оруннэригэр аһах сүөһү угуохтара, туой иһиттэр үлүтүркэйдэр, эбэтэр фрагменнара, муостан оһоһулуубут тараах көстүбүттэрэ. Маалла алаһын халааһы дьэи өтөбүттэн эмиз аһах сүөһү угуохтара, туой иһиттэр фрагменнара, ураты уктаах тийэр быһах, тийэртэн уонна угуохтан оһоһулуубут оһоһо охторо булуллубуттара. Кытаанах Мааллатын былырты өтөхтөрүттэн көстүлээбит материалнай культура инвентардарын археология өттүнэн А. И. Гоголев бэрг былыртыларын быһаарбыта.

Этнограф, наука канда А. И. Гоголев Батас Мөндүкээн өтөһөр 1976—1977 сс. археологическай чинчийилэри оңорбута. Археологическай хатылылар сорох

Уолаһарынан сабадалаахха, Батас Мөндүкээн үтүө сааһа кыргыс үйэтигэр түбөһэр.

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт былырты маллар ыраах соһуруу Прибайкальева ыкса маарынаһар археологическай дьүөрэлэр-дэһэ чуолкайдатыта. Маалла алаһын халааһы өтөбүттэн көстүбүт быһах ураты оһоһуулаах уга археологтары иһтэриһиргэһэ

Маалла өтөбүттэн көстүбүт

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт былырты маллар ыраах соһуруу Прибайкальева ыкса маарынаһар археологическай дьүөрэлэр-дэһэ чуолкайдатыта. Маалла алаһын халааһы өтөбүттэн көстүбүт быһах ураты оһоһуулаах уга археологтары иһтэриһиргэһэ

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт былырты маллар ыраах соһуруу Прибайкальева ыкса маарынаһар археологическай дьүөрэлэр-дэһэ чуолкайдатыта. Маалла алаһын халааһы өтөбүттэн көстүбүт быһах ураты оһоһуулаах уга археологтары иһтэриһиргэһэ

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт былырты маллар ыраах соһуруу Прибайкальева ыкса маарынаһар археологическай дьүөрэлэр-дэһэ чуолкайдатыта. Маалла алаһын халааһы өтөбүттэн көстүбүт быһах ураты оһоһуулаах уга археологтары иһтэриһиргэһэ

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт былырты маллар ыраах соһуруу Прибайкальева ыкса маарынаһар археологическай дьүөрэлэр-дэһэ чуолкайдатыта. Маалла алаһын халааһы өтөбүттэн көстүбүт быһах ураты оһоһуулаах уга археологтары иһтэриһиргэһэ

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт былырты маллар ыраах соһуруу Прибайкальева ыкса маарынаһар археологическай дьүөрэлэр-дэһэ чуолкайдатыта. Маалла алаһын халааһы өтөбүттэн көстүбүт быһах ураты оһоһуулаах уга археологтары иһтэриһиргэһэ

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт былырты маллар ыраах соһуруу Прибайкальева ыкса маарынаһар археологическай дьүөрэлэр-дэһэ чуолкайдатыта. Маалла алаһын халааһы өтөбүттэн көстүбүт быһах ураты оһоһуулаах уга археологтары иһтэриһиргэһэ

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт

Маалла өтөхтөрүттэн көстүбүт былырты маллар ыраах соһуруу Прибайкальева ыкса маарынаһар археологическай дьүөрэлэр-дэһэ чуолкайдатыта. Маалла алаһын халааһы өтөбүттэн көстүбүт быһах ураты оһоһуулаах уга археологтары иһтэриһиргэһэ

Молдавский ССР. Флорештский оройуон—република бастыт. Маһи туорахтаах культуралар үрдүк үүнүүлэрин ылар маастардар, сажоводтар үлэтиилэр уонна олоһолор. Кивилэр үлэһэ ситиһиллэр спорду кытта быстыспат ситимнэх. Оройуонга физическай культура сайдытыгар улахан болгомто уурулар. Аңардас уон биһирис дьитилетка сымаларыгар маһи отуҕа футболнай хоннулар, сүүс

чэкс волейбол уонна баскетбол площадчалара тутулуһулар. Бэргэи ытааччыларга—тирдэр, гимнасттарга, штангисттарга уонна боксердарга—спортивная сааллар.

Үлэ күнүн кэниһтэн араас спортивной секцияларга 26 тыһ. физкультурник дьарыктанар. Куораттар уонна элэһиннэлэр уонунан тыһыңча үлэһиттэрэ ГТО значкистарынан буолулар. Оройуонга «Биритээдэн» стадион-

га!», «Ийэм, аһам уонна мин—спортивной дьит-кэргэн», «Доруобуйа күнэ» курдук спортивной күрэтэһиллэр кивитик ыһааһаллар.

Синмокка: Социалистическай Үлэ Геройа А. П. Усатый, механизатор А. М. Чебан уонна агроном Д. С. Заставскай физкультурниктар спортивной колонналарыгар.

А. Симановскай фотога (ССТА фотохрониката).

Биһиэхэ суруйаллар

Редакцияга күннэтэ айы кэригэ үлэһит дьон суруктара кэлэлэр, кивилэр олох үөһүлэи кэлбит буоланнар, ордук күндүтүгүлэр. Ити биһиги аһааһыларбыт олоххо активнай позицияларын көстүтүгүн буолаалар. Маһи бар дьонго маһи, олох араас боһуруостарын туруорсар, норуоттар икки ардыларыгар интернациональнай доһордоһуу кэрэһэллэр суруктар тийэһэллэн кэлэлэр. Биһиги бүгүн олоһон сорохторун кытары күндү даһааччылар, эһини билгиннэрэбит.

ГЕНЕРАЛТАН СУРУК ТУТТА

Бу күннэргэ Афанасий Егорович Захаров санаата улаханник көтөбүлэ сымдыар. Кивит соторутаабыта историяда кивит Курсккай тойой сэриитигэр биһигэ сэриилэспит армиятын генерал лейтенанттан Ф. Я. Анисимовтан сурук тутта. Кивилэр суруйсубуттара ыраатта, генерал Москвага өлөрөт.

Генерал бу кэли ыһыттыт суруга сэрии уонна үлэ ветераныгар улахан үөрүүнү абаһа. Москвага баар Поклон-

ная Гора дьэи сиргэ Аба дойду улуу сэриитин сымаларыгар сэригэ өлбүттэр кэригэһэриин үйэтигэр памятник тутулар эбит. Оһон сибээстэн үлэһит кыахтаах сэрии ветераннарыттан үп хомулар эбит. Афанасий Егорович Захаров сэрии дьэи тутун, бойобуһа доһотторун сүтэри кутурбанын билбит буолан ити бачымы ис сүрэхтэн өйөөтө уонна генерал аатыгар харчы ыһта.

А. БРОДНИКОВ,
поэт.

ИДЭТИН БАҢЫЛААБЫТ КИҢИ

Бу тыллары мин оройуоннаагы ветеринарнай станция үлэһитигэр Валентина Ивановна Сидяковага аныаһын. Кивит ыһахпыт мадыбытын эһтээтэ, көрөн-истэн атаһар туруорда. Маньхк идэтин чакчы баһылаабыт эдэркэи үлэһиккэ махтабытын тиздэһиптин баарабыт.

А. ЗАХАРОВА,
Чурапчы.

БАТАС МӨНДҮКЭЭН УОННА МААЛЛА

досторун барытын илгиттэһи хаһан ылааттаабыт. Дьэ ити кэниһтэн аны Батас Мөндүкээн ох саанан ыһыта оһоһото тийэһи Дьын-тойон ыһытын халааһынан көмүс сирдээх ыһымыргар харадалаан кэбиспит. Ханаластар иһи эрбуоһалар Батас Мөндүкээн сууу күһүһүтүн, күү быһыһыттан уонна ох саанан олус бэргэһик ытарымтан чадьыаннар, хотторон дойдуларыгар төһөргө күһэллэһиттэр. Дьын-тойон олус бэргэһизээтэ, халаастара аатыран, Батас Мөндүкээнгэ иккис сага Көччөх Төрөдөй дьэи ааты бэргэһэ үбү.

Батас Мөндүкээн кивити үс уолаһыт. Кытаанах Балыр дьэи улахан уолуттан Гэи Хатылы нэһилээтэ, эбэтэр кытаанахтар төрүт-төһөһтэр. Үрүг Бас Бо-

ваарар, уокалар ааттаммыттар. Адыс былыртыта ити нэһилэктэр дьоннору баарыларын хатылыларынан ааттыылара эбитэ буолуо. XVII үйгэ Орто Денаба кэлбит бастакы нууччалар сурутууна докумуоннарыгар Хатылы дьэи аат Боотурускайтан араарыллан суруллара.

Батас Мөндүкээн уолаһары ааттара нууччалар XVII үйгэ дьаһаагы хомуйбут архивнай докумуоннарыгар кивилэрлэһиттэр: Кытаанах Очөөв, Молтоһо Очөөв, Нөһүк Очөөв. Дьаһаах хомуйааччы нууччалар уолаһар абадарын Батас Мөндүкээн дьэи аатын тоһо эрэ легендалар кэпсигилэһиттэн атыннык Очөөв дьэи суруйбуттар. Нууччалык суруллубут Очөөв баар, сахалытыгар Очөөв дьэи буолуон саһ

Редаторы солбуйааччы С. Н. ЧИЧИГИНАРОВ.

Эрилик Эристин аатынан совхоз салаатата Хадаар отделениетын зоотехника Дьячковская Парасковья Дмитриевнага кивит таһтыр аһа. Үлэ ветерана Дьячковский Дмитрий Степанович 1 ыараханник ылаһан өлбүтүнэн дьити кутур баһарын биллэрэлэр.

Таһтыр абаһыт, убайыт, аймаһыт үлэ ветерана Дьячковский Дмитрий Степанович 1 уһун ыарахан ыһыһтан өлбүтүн дьитиһик кутурутууан туран иһтэриһирэбит. Оһолоро, баһылар, күтүөттэрэ, аймаһтары.

БИҢИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтавай индекс 678700. Чурапчы с. Нарп Марис уул. 12. ТЕЛЕФОННАРЫТ: редактор—21-332, отделлар—21-265, уопсай 21 505.

Индекс 54907. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 печ. лист.